

Yəhuda

«Rosul Yəhuda yazoqan məktup»

¹ Əysa Məsihning қули, Yaқupning inisi mənki Yəhudadin qakırıloqanlaroqa, yəni Huda'Atımız təripidin səyülgən, Əysa Məsih təripidin қoqdilip kəlgənlərgə salam.□ ² Silərgə rəhimdillik, amanlıq-hatırjəmlik wə mehirmuhəbbət həssiləp ata kılınoqay!

Sahta təlim bərgüqilərdin həzi bolunglar!

³ I səyümlüklirim, mən əslilə silərgə ortak bəhərimən boluwatlaşan nijatımız toqrisida hət yezixka zor ixtiyakım bolsimu, lekin hazır buning orniqə silərni mukəddəs bəndilərgə bir yolila amanət kılınoqan etikadni կolunglardın bərməslikkə jiddiy kürəx kılınxka jekiləp uxbu

□ 1:1 «Əysa Məsihning қули, Yaқupning inisi mənki Yəhudadin qakırıloqanlaroqa ... salam» — «qakırıloqanlar» bolsa Huda təripidin qakırıloqan. «Əysa Məsih təripidin қoqdilip kəlgənlərgə salam» — yaki «(Huda təripidin) Əysa Məsih üçün қoqdilip kəlgənlərgə salam» — tekist xu məninimü əz iqigə alidu.

hətni yazmisam bolmidi. □ 4 Qünki məlum kixilər — ihlassız adəmlər, heli burunla munu sorakka tartilişka pütülgənlər aranglaroqa sukunup kiriwaloqan. Ular Hudaning mehîr-xəpkitini buzukluk ķılıxning bahanisiqa aylanduruwaloqan, bardinbir Igimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihədin tanoqan adəmlərdur.

□ ■

5 Xuning üçün mən silərgə xuni esinglaroqa kaytidin selixni halaymənki (gərqə silər burun həmmə ixlardin həwərləndürülgən bolsanglarmu), burun Rəb Əzi üçün bir həlkni Misirdin կutkuzoqan bolsimu, ularning iqidiki

□ 1:3 «...lekin һazır buning ornioqa silərni muğəddəs bəndilərgə bir yolila amanət կilinoqan etikadni կolunglardın bərməslikkə jiddiy kürəx կılıxka jekiləp uxbu hətni yazmisam bolmidi» — «muğəddəs bəndilərgə bir yolila amanət կilinoqan etikad» degən ibarə muxu yerdə bizgə Injil arkılık Huda, Məsih, Muğəddəs Roh, nijat, Hudaning söz-kalami (Təwrat, Zəbur, Injil), bu dunya, u dunya, insaniyət, pərixtılər wə jin-xəytan կatarlıklar toqruşluq nazil կilip tapxuruloqan, xundakla ixinixkə zərür bolovan wəhiy-həkikətlərni kərsitudu. □ 1:4 «Qünki məlum

kixilər — ihlassız adəmlər, heli burunla muxu sorakka tartilişka pütülgənlər aranglaroqa sukunup kiriwaloqan» — «heli burunla ... sorakka tartilişka pütülgən»: — bəlkim muğəddəs yazmilarda pütülgən bolsa kerək. «Munu sorak» — Yəhuda təwəndə 5-15-ayətlərdə bayan կilidiqan jaza-soraklar bolsa kerək. «ular Hudaning mehîr-xəpkitini buzukluk կılıxning bahanisiqa aylanduruwaloqan, bardinbir Igimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihədin tanoqan adəmlərdur» — «Hudaning mehîr-xəpkitini buzukluk կılıxning bahanisiqa aylanduruwaloqan...»: — demək, «buzukçılık կiliwərsəkmə Hudaning mehîr-xəpkiti bilən kəqürümüz» degəndək. ■ 1:4
1Pet. 2:8; 2Pet. 2:1, 3.

Əzigə ixənmigənlərni keyin ھalak қıldı. □ ■ 6 *Wə silər xunimu bilisilərki, əslidiki ornida turmay, өz makanini taxlap kətkən pərixtılərni Rəb uluq kiyamət künining soriqoqiqə mənggү kixənləp mudhix қarangqulukta solap saklimakta.* ■

7 Sodom wə Gomorra wə ularning ətrapidiki xəhərlərdikilərmü xu ohxax yolda, yəni xu pərixtılərgə ohxax uqioqa qikqan buzukqılıkça wə əqəyriy xəhwətlərgə berilip kətkən, keyinki dəwrlər ularning akiwitidin iibrət alsun üqün mənggülük ot jazasioqa ərnək қilinip kəydürülgən. □ ■

8 Lekin muxu «qüx kərgüqilər» xu ohxax yol

□ 1:5 «burun Rəb Əzi üçün bir həlkni Misirdin kutkuzoqan bolsimu, ularning iqidiki Əzigə ixənmigənlərni keyin ھalak қıldı» — «keyin» grek tilida «ikkinqi ketim» deyildi. «Rəb Əzi üçün bir həlkni Misirdin kutkuzoqan bolsimu» bəzi kona keqürmilərdə «Əysə Əz həlkini Misirdin kutkuzoqan bolsimu» deyildi. ■ 1:5 Qəl. 14:29; 26:64, 65; Zəb. 106:24-27; 1Kor. 10:5; Ibr. 3:17.

■ 1:6 Yar.6:1-4; 2Pet. 2:4. □ 1:7 «*Sodom wə Gomorra wə ularning ətrapidiki xəhərlərdikilərmü xu ohxax yolda, yəni xu pərixtılərgə ohxax uqioqa qikqan buzukqılıkça wə əqəyriy xəhwətlərgə berilip kətkən, keyinki dəwrlər ularning akiwitidin iibrət alsun üqün mənggülük ot jazasioqa ərnək қilinip kəydürülgən*» — «əqəyriy xəhwətlər» degən ibarə grek tilida «əqəyriy ətlər» bilən ipadilinidu. Hudaşa boysunmioqan pərixtilər «əqəyriy ətlər»gə (demək, kız-ayallarqa) iq pəx tartkanidi; Sodom wə Gomorradikilər «əqəyriy ətlər»gə iq pəx tartkan (bu ketim ərlər kız-ayallarqa əməs, bəlki ərlər baxka ərlər bilən «əqəyriy» jinsiy munasiwət etküzməkqi). «Sodom wə Gomorra xəhərliri»ning akiwiti tooqrisida «Yar.» 18-19-babni kerüng. Biz «köxumqə səz»imizdə muxu wəkə üstidə yənə azraq tohilimiz. ■ 1:7 Yar. 19:24; Kən. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 50:40; Əz. 16:49; Hox. 11:8; Am. 4:11; Luk. 17:29; 2Pet. 2:6.

bilən adəmlərning tənlirinimu buloqimakta, ular həkük igilirigə səl қarioquqilardin bolup, ərxtiki uluqlarqımı həkarət kılıxmakta. □ 9 Lekin hətta bax pərixtə Mikailmu Musanıng jəsiti tooqrisida Iblis bilən muzakirə kılıp talax-tartix kılqanda, uni həkarətlik səzlər bilən əyibləxkə petinalmioqan, pəkət «Sanga Pərwərdigarning Əzi tənbih bərsun» dəpla köyoqan. ■ 10 Lekin bu kixilər əzliri qüxənməydiqan ixlar üstidə kupurluk kılıdu. Birak ular hətta əkilsiz haywanlardək əz təbiitining inkaslıri boyiqə qüxənginiqə yaxap, xu arkılık əzlirini əhalak kılıdu. □ ■ 11 Bularning əhaliqa way! Qünki ular Қabilning yoli bilən mangdi, mal-mülükni

□ 1:8 «lekin muxu «qüx kərgüçilər» xu ohxax yol bilən adəmlərning tənlirinimu buloqimakta, ular həkük igilirigə səl қarioquqilardin bolup, (ərxtiki) uluqlarqımı həkarət kılıxmakta» — «qüx kərgüçilər» bəlkim «bexarətlik birnəqqə qüxnı kerdüm» degəndək sezlər bilən adəmlərni aldaydu. «**həkük igiliri**» — xübhisizki, muxu yərdə padixahlar, waliylar wə həkümətning türlük əməldarlıridin baxlaş, Huda bekitkən ata-anılık həkükni əz iqiqə alıdu. «**ərxtiki uluqlar**» — əyni tekistə «ərx» degən sez yok. Lekin 11-ayətkə қarioqanda qoşum ərxtiki (yaman) küqlər, yəni jin-xəytanları kərsətsə kerək. «Jin-xəytanlar» əslidə pərixtilər, yəni «ərxtiki uluqlar» din idi («Wəh.» 12:4ni kərüng). ■ 1:9 Dan. 10:13; 12:1; Zək. 3:2; 2Pet. 2:11; Wəh. 12:7. □ 1:10 «**Lekin bu kixilər əzliri qüxənməydiqan ixlar üstidə kupurluk kılıdu. Birak ular hətta əkilsiz haywanlardək əz təbiitining inkaslıri boyiqə qüxənginiqə yaxap, xu arkılık əzlirini əhalak kılıdu**» — «əz təbiitining inkaslıri boyiqə qüxənginiqə yaxap» degən ibarə bəlkim haywanlarning jüplixikə bolən ixtihasını kezdə tutğan, xundakla muxu kixilərning xəhwaniy həwəslirini, buzukluklarını kərsətkən boluxi mumkin. ■ 1:10 2Pet. 2:12.

dəp Balaamning azoqan yolioqa əzini atti wə ular Korahning asiylik қiloqiniqa *ohxax* ahir һalak bolidu. □ ■ 12 Ular mehîr-muhəbbətni təbrikləx ziyapətliringlərə qədər tartınmay silər bilən billə dahil bolidioqan, əzlinilə bakıdiqan hətərlik hada taxlardur. Ular xamallardin həydilip kəlgən yamoqursız bulut, yiltizidin қomurup taxlanıqan, kəq küzdiki

-
- 1:11 «Bularning һalioqa way! Qünki ular Қabilning yoli bilən mangdi, mal-mülükni dəp Balaamning azoqan yolioqa əzini atti wə ular Korahning asiylik қiloqiniqa (*ohxax*) ahir һalak bolidu» — «Қabilining yoli» — Қabil əz inisioqa həsət kılıp uni əltürgən, əlwəttə («Yar.» 4-bab). «**Balaamning azoqan yoli**» — «Qel.» 22-24-babni, «2Pet.» 2:15ni wə izahatnimu kərung. «**ular Korahning asiylik қiloqinidikigə ohxax ahir һalak bolidu**» — Korah bolsa Musa pəyoqəmbərgə, xundakla Hudanıng Өzigə isyan ketürdi. Yər ezi eqilip Korah, wə xeriklirinə ailisidikilirini yutuwaldi wə xuning bilən təng asmandın ot qüxüp Korah, wə uningqə əgəxkənlərni keydürüp eltürdi («Qel.» 16-bab). Korahdikilərdin 1500 yıldın keyin yaxioqan muxu sahta təlim bərgüqilər Hudanıng oqəzipi ayan қılıqan künü ularqa *ohxax* jəzmən əxəddiy wə korkunqluk һalda yokitilidu. ■ 1:11 Yar. 4:8; Qel. 16:1; 22:7,21; 2Pet. 2:15; 1Yuha. 3:12.

mewisiz dərəhlər, ikki ketim əlgənlər!. □ ■

13 Ular dengizning dawaloquwatqan, buzqunluk dolqunliri, ular əz xərməndiqilikini kusmakta; ular ezip kətkən yultuzlar bolup, ularoqa mənggülük kapkarangoqulukning zulmiti

□ 1:12 «Ular mehîr-muhabbatni təbriklek ziyapətliringlar oqa häq tartınmay silər bilən billə dahil bolidioqan, əzlirinila bakidioqan hətərlilik hada taxlardur. Ular xamallardin häydilip kəlgən yamoqursız bulut, yiltizidin əomurup taxlanoqan, kəq küzdiki mewisiz dərəhlər, ikki ketim əlgənlər!» — «mehîr-muhabbatni təbriklek ziyapətliringlar» degənlik Hudaning mehîr-muhabbatini təbriklek, əlwəttə. Xübhisizki, birinqi wə ikkinqi əsirlərdə jamaətlər pat-pat məlum bir huxallıqtın qerip-namratlarnı təklip kılıp ziyapət etküzətti; undak ziyapətlər «mehîr-muhabbat ziyapiti» yaki «muhabbatni təbriklek ziyapiti» dəp atıllı. Xu ziyapətlər bəlkim daim «nan oxtux», (yaki «Rəbning dastihani», «Rəbning kəqlik tamikj»)ni əz iqigə alıttı. **«əzlirinila bakidioqan hətərlilik hada taxlardur» — «əzlirinila bakidioqan» bu kinayilik gəp. Muxu kixilər «Huda bizni jamaəttikilərni bakkuqi kılıp bekitkən» dəytmişlər. Lekin ular pəkət əzlirinila bakattı. «hətərlilik hada taxlardur» — baxqa hil tərjimisi «daqlar oqohxaydu» — Muxu kixilər əzlirini bəlkim «jamaətning tüvrüki» dəp kərsətkini bilən, əməliyyəttə dengizdiki «hətərlilik hada taxlar oqohxaydu». Dengizqıllar dengiz astidiki hada taxlarnı baykıyalmayı, kemini üstidin häydisə pütünləy wəyran bolup tügenixidü, əlwəttə. «Hətərlilik hada taxlar» degən bu səzning ahangi «daq»kimu nahayiti yekin bolqaq, bəlkim xu məninimə kərsitixi mumkin. «2Pet.» 2:13ni kərung. **«yamoqursız bulut»** — grek tilida «susiz bulut». **«ikki ketim əlgənlər!»** — bu sahta təlim bərgüqilər əzlirinin gunahlırida rohiy jəhəttə «əlgən» («kəbihlikliringlar həm gunahlıringlarda əlgən» («Əf.» 2:1)) bolupla qalmayı, baxxılarnı ölüm yoliqa aldad kirgüzgənlikü üzünmu rohiy jəhəttə «ikki ketim əlgən»dur. Ular xu səwəbtin Huda təripidin ikki həssə jazalinidu («Yağ.» 3:1, «Mat.» 23:13-15ni kərung). ■ **1:12 2Pet. 2:13,17.****

hazirlap կոյuloqandur. □ ■ 14 Adəm'atining yəttinqi əwladi bolovan Hənoh bu kixilər tooqrısida mundak bexarət bərgən: —

«Mana, Rəb tümənmingliqan mukəddəsliri bilən kelidu, □ ■ 15 U pütkül insanlarnı sorak kılıp, barlıq ihməssizlarning ihməssizlərqə yürgüzgən barlıq ihməssizliklirioqa asasən, xundakla ihməssiz gunahkarlarning Əzini həkarətligən barlıq əsəbiy səzlirigə asasən

□ 1:13 «Ular dengizning dawaloquwatkan, buzqunuluk dolğunları, ular əz xərməndiqilikini kusmakta» — «Yəx.» 57:20ni kərung. «... ular ezip kətkən yultuzlar bolup, ular ola mənggülük kapkarangoquluğunu zulmiti hazırlap կոյuloqandur» — «ular... ezip kətkən yultuzlar» degənlər pəkət «hətərlik hada taxlar»la əməs, bəlkı dengizda yürgüqilərgə hata yenilüxnı kərsitip tenitidioqan «ezip kətkən yultuzlar»dək bolidu. ■ 1:13 Yəx. 57:20. □ 1:14 «Mana, Rəb tümənmingliqan mukəddəsliri bilən kelidu,...» — «(Rəbning) mukəddəsliri» muxu yerdə Rəb Əysanıng kätip kelixidə Əzigə həmrəh կilojan pərixtiliri həm mukəddəs bəndilirini kərsitixi mumkin («Qan.» 33:2, «Zəb.» 50:3-6, «Dan.» 7:9-14, 25-26, «Mat.» 16:27, 24:30-31, 25:13, «1Kor.» 6:2, «1Tes.» 3:3, «2Tes.» 1:7-10, «Wəh.» 1:7ni kərung). ■ 1:14 Yar. 5:18; Dan. 7:10; Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

ularnı əyibkə buyruydu». □ ■ 16 Bu kixilər haman oqotuldap, aqrinip yürüdu, əz həwəslirining kəynigə kiridu; aqzida yoqanqılık kılıdu, əz mənpəitini kəzləp baxkilaroqa huxamətqilik kılıdu. □ ■

Agahlandurux wə tapilax

17 Lekin, i səyümlüklirim, Rəbbimiz Əysə Məsihning rosullirining aldin eytən səzlərini esinglarda tutunglarki, 18 ular silərgə: «Ahir zamanda, əzining ihməssiz həwəslirining kəynigə kirip, mazak kılqısqılar məydanıq qıkıldı»

□ 1:15 «U pütkül insanlarnı sorak kılıp, barlıq ihməssizlarning ihməssizlərqə yürgüzgən barlıq ihməssizlikliriqə asasən, xundakla ihməssiz gunahkarlarning əzini həkarətligən barlıq əsəbiy səzlərigə asasən ularnı əyibkə buyruydu» — «ihməssizlərqə yürgüzgən ihməssizlikliri» degən ibarə «uqioqa qıkıqan ihməssizlikliri» degəndək gunahlarını təkitləydi. «**ularnı əyibkə buyruydu**» — degən səz, xübhisizki, hərbir gunahkarning Huda aldida əzining gunahları üstidin qıkırıloqan həkümətoluk қoxılıdıcıqlığını kərsitidu. Təwrat əz iqigə almiqan «Hənoh» degən yənə kona bir kitab bar. Birək Yəhūda nəkəl kəltürgən muxu səz bu kitabın biwasitə elinoqan əməs. Bu səz bəlkim «Hənoh» degən kitabning kədimiy mənbəsi bolovan, həlkəning aqzaki bayanlıridin elinoqan bolsa kerək. ■ 1:15 Mat. 12:36.

□ 1:16 «Bu kixilər haman oqotuldap, aqrinip yürüdu, əz həwəslirining kəynigə kiridu; aqzida yoqanqılık kılıdu, əz mənpəitini kəzləp baxkilaroqa huxamətqilik kılıdu» — «bu kixilər ... oqotuldap, aqrinip yürüdu»: ular əz-əzigə həm baxkilaroqa қakxap aqrinip yürüdu. «aqrinip yürüdu» degənning baxka birhil tərjimisi: — «baxkiları əyibləydi» yaki «ķusur izdəp yürüdu». ■ 1:16 2Pet. 2:18.

degənidi. □ ■ 19 Muxundak kixilər bəlgünqilik pəyda ķılıdiqan, əz təbiitigə əgəxkən, Rohka igə bolmiqan adəmlərdür. □

20 Lekin silər, i səyümlüklirim, əng muğəddəs bolqan etikadınlarnı ul ķılıp, əzünglarnı kurup qıkınglar, Muğəddəs Rohta dua ķılıp, □ 21 adəmni mənggülük həyatka elip baridioqan Rəbbimiz Əysa Məsihning rəhimdillikini təlmürüp kütüp, əzünglarnı Hudanıng mehirmuhəbbiti iqidə tutunglar. 22 İkkilinip

□ 1:18 «ular silərgə: «Ahir zamanda, əzinin ihlassız həwəslirining kəynigə kirip, mazaq kılqırqılar məydanqa qıkıdu» degənidi» — rosul Yəhuda muxu yerdə ularning nemini mazaq ķılıdiqanlığını eytmaydu. Lekin bir misal «2Pet.» 3:3də tepilidu. ■ 1:18 Ros. 20:29; 1Tim. 4:1; 2Tim. 3:1; 4:3; 2Pet. 2:1; 3:3. □ 1:19 «Muxundak kixilər bəlgünqilik pəyda ķılıdiqan, əz təbiitigə əgəxkən, Rohka igə bolmiqan adəmlərdür» — «əz təbiitigə əgəxkən (adəmlər)» grek tildə «janlıq (adəmlər)» degən sez bilən ipadilinidu. Oқurmənlərning esidə boluxi kerəkki, Muğəddəs Kitab boyiqə adəm üq kisimdin — roh, jan, təndin tərkib tapidu. Hudanıng əslı məksiti adəmning rohi arkılıq uning bilən alakılıxip yolyoruk kərsitix idi. Adəm'atımızning gunahı bilən adəmlər əz rohi təripidin əməs, bəlki jan wə tən, yəni «ət» təripidin baxkərulup, əzinin (gunahlıq) təbiitigə əgəxkili turdi. «Rimliklərə»diki «kirix sez»imizni kərung. «Rohka igə bolmiqan adəmlərdür» — «Roh» Hudanıng Muğəddəs Rohı, əlwəttə. □ 1:20 «Lekin silər, i səyümlüklirim, əng muğəddəs bolqan etikadınlarnı ul ķılıp, əzünglarnı kurup qıkınglar, Muğəddəs Rohta dua ķılıp,...» — «əzünglarnı... kurup qıkınglar» degən ibarə muxu yerdə grek tilidiki «(etikadta) əsüb yetildürüngər» degən mənidə. «Rimliklərə» wə «Əfəsluklərə»diki «etikadni kərux» toopruluq «kirix sez»imizni wə izahatları kərung. «Muğəddəs Rohta dua ķılıp, ...» — demək, «Muğəddəs Rohka tayinip dua ķılıp,...».

keletalanlaroqa rəhim kilinglar; □ 23 bəzilərni ot iqidin yuluwelip kutulduruwelinglar; bəzilərgə hətta ətliridin nijasət qüxüp bulqanoqan kiyim-keqikigimu nəprətləngən halda қorkunq iqidə rəhim kilinglar .□

Mədhiyə duasi

24-25 Əmma silərni yolda teyilip ketixtin saklap, egilip-yeyilip Əzining xərəplik huzurida əyibsiz turozuxuxka Kadir Bolqoqioşa, yəni Kütkuzoqumiz birdinbir Hudaşa Rəbbimiz

□ 1:22 «**Ikkilinip keletalanlaroqa rəhim kilinglar**» — «ikkilinip keletalanlar» bolsa etikadta ikkiləngənlər. Baxka birhil tərjimisi: «Bəzilərgə rəhim kilinglar, (adəmlər bilən adəmlərni) pərk etinglar; bəzilərni... bəzilərni... ». □ 1:23 «**bəzilərni ot iqidin yuluwelip kutulduruwelinglar; bəzilərgə hətta ətliridin nijasət qüxüp bulqanoqan kiyim-keqikigimu nəprətləngən halda қorkunq iqidə rəhim kilinglar**» — demək, bu ikki ayət (22-23)tə üq hil adəmlər bar. Birinci hili etikadka nisbətən gumanda turidu; ikinci hili bolsa gunahka xunqə qeküp kətkənki, ular dozahning girdawida turoqanlar yaki «dozah otioqa qüxəy» dəp keletalanlar; üçüncü hili bolsa, adəmni asanla iplaslıkka sərəydiqan eçir gunahlar oqa patkanlar. Xunga ularni kütkuzmakçı bolqanlar intayın hoxyar boluxi kerək — bolmisa əzliri bulqinip yaki azdurulup ketixi mumkin («hətta ətliridin nijis (grek tilida, «daq») qüxüp bulqanoqan kiyim-keqikigə nəprətləngən halda» degən gəp keqmə mənidə, əlwəttə. «Bu kixilərnin pasikliyi əzünggə təsir yətküzmisin üçün hoxyar bol» degəndək). Bu ikki ayətning baxka bəzi tərjimiləri bar. Bu tərjimilərdə «kütkuzuxuxka tirixix kerək» bolqan **ikki hil** adəmlər kəzdə tutulidu: — «Ikkilinip keletalanlaroqa rəhim kilinglar; biraq bəzilərni ot iqidin yulup kutulduruwelinglar; lekin ularni kütkuzoqanda қorkunqta bolunglar, hətta ətlərdin nijis qüxüp bulqanoqan kiyim-keqikigə nəprətlininglar» degəndək.

Əysə Məsih arkılıq xan-xərəp, həywət-uluqluk,
küdrət wə hökük əzəldin burun, hazırlanma ta
barlıq zamanlarçıqə bolqay! Amin!■

**Muk̄eddes Kalam (yəngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5